

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ЗДОРОВ'Я ТА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ
Кафедра фізичної терапії, реабілітації, спеціальної та інклюзивної освіти**

Маріанна КЛЯП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
З ДИСЦИПЛІНИ**

ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ «СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА»

для здобувачів спеціальності 016 Спеціальна освіта

Ужгород - 2024

УДК 376 (076)
К 52

Методичні рекомендації з дисципліни «Вступ до спеціальності «Спеціальна освіта» для здобувачів спеціальності 016 Спеціальна освіта. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2024. 39 с.

Розробник:

Маріанна КЛЯП, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри фізичної терапії, реабілітації, спеціальної та інклюзивної освіти.

Рецензент:

Оксана ГАЯШ, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізичної терапії, реабілітації, спеціальної та інклюзивної освіти.

*Затверджено та рекомендовано до друку
науково-методичною комісією
факультету здоров'я та фізичного виховання
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
(протокол № 5 від 24.01. 2024 р.)*

ЗМІСТ

1. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	4
2. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ	6
3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	8
4. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ (семінарських, лабораторних) ЗАНЯТЬ	10
5. САМОСТІЙНА РОБОТА	13
6. ФОРМИ І МЕТОДИ НАВЧАННЯ	17
7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ	17
8. ПРИМІРНІ ТЕСТИ.....	19
9. ІНФОРМАЦІЯ ДО ОКРЕМИХ ТЕМ, ЯКА НЕ ПРЕДСТАВЛЕНА В НАВЧАЛЬНІЙ ЛІТЕРАТУРІ	26
Індивідуальне навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку як форма організації корекційно-педагогічного процесу	26
Організаційно-методичні основи функціонування інклюзивно-ресурсних центрів в Україні	29
Додаткова інформація до теми «Вчитель-дефектолог як суб'єкт корекційно- педагогічної діяльності»	36

1. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності «Спеціальна освіта» є засвоєння здобувачами базових знань про клініко-психолого-педагогічні особливості дітей з порушеннями психофізичного розвитку, вивчення закономірностей їхнього розвитку, навчання і виховання, про сучасну систему корекційно-розвиткових послуг для дітей цієї категорії, спеціальні заклади освіти і заклади з інтегрованим та інклюзивним навчанням; оволодіння вимогами до професійно значущих особистісних і професійних якостей сучасних вчителів-дефектологів, їх знань, умінь, навичок та компетентностей.

Головне завдання – сформувати гуманістично зорієнтований професійний світогляд фахівця, який розуміє та сприймає проблеми дітей з порушеннями психофізичного розвитку, сприяє їх вирішенню.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми спеціальної та інклюзивної освіти у процесі корекційно-педагогічної, діагностико-консультативної, дослідницької та культурно-просвітницької діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування основних теорій та методів дефектології і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності: 4, 7, 8, 10

ЗК-4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК-8. Здатність працювати в команді.

ЗК-10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

Спеціальні (професійні) компетентності: 1, 3, 4, 13, 16, 17

СК-1. Усвідомлення сучасних концепцій і теорій функціонування, обмеження життєдіяльності, розвитку, навчання, виховання і соціалізації осіб з особливими освітніми потребами.

СК-3. Здатність застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності.

СК-4. Здатність планувати та організовувати освітньо-корекційну роботу з урахуванням структури та особливостей порушення (інтелекту, мовлення, слуху, зору, опорно-рухових функцій тощо), актуального стану та потенційних можливостей осіб з особливими освітніми потребами.

СК-13. Здатність будувати гармонійні відносини з особами з психофізичними порушеннями, їхніми сім'ями та учасниками спільнот без упередженого ставлення до їх індивідуальних потреб.

СК-16. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

СК-17. Здатність до розуміння цінності різноманіття особистості як однієї з умов забезпечення прогресу в розвитку дитини із психофізичними порушеннями, як ресурсу і активу для освіти; здійснення інклюзивного навчання на основі визначення актуального і потенційного рівня розвитку дитини; уміння добирати і застосовувати методи, засоби і прийоми роботи, використовувати різноманітність у навчальних підходах і стилях як ресурс для навчання, адаптувати та модифікувати зміст навчального матеріалу для задоволення особливих освітніх потреб дітей з порушеннями психофізичного розвитку; забезпечення дружньої та безпечної атмосфери для інклюзивного навчання; розуміння цінності спільної роботи з батьками і сім'ями як важливого ресурсу для навчання учнів з порушеннями розвитку; сприяти створенню закладів освіти як навчальних спільнот, які поважають, заохочують та відзначають досягнення всіх.

2. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

Залік, тести на кожному практичному занятті, реферати, есе, презентації, різні види індивідуальних та групових завдань, результати неформальної освіти.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: усні відповіді на практичних заняттях, тести з кожної теми, індивідуальні та групові завдання.

Форма модульного контролю: письмова контрольна робота, яка включає виконання тестових завдань; підготовка та захист реферату, есе або презентації, сертифікат, отриманий за підсумками неформальної освіти.

Форма підсумкового семестрового контролю: письмовий залік.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти Шкала контролю змістового модулю

Показники	Бали
<u>Змістовий модульний контроль:</u>	
<i>Поточний модульний контроль:</i>	
Письмове опитування: за відповідь за кожне із двох теоретичних питань нараховується по 20 балів, два випадково вибраних варіанти тестових завдань оцінюються по 5 балів кожний (кожний варіант тестів містить по 5 тестів, правильне розв'язання кожного тесту оцінюється в 1 бал)	0-50
Бали за активність на практичних заняттях береться середній бал за оцінювання усних відповідей і тестових занять з усіх занять, що множиться на коефіцієнт 6	0-30
Бали за виконання самостійної роботи: підготовка та захист реферату або презентації за обраною темою;	0-15
сертифікат про участь у вебінарі або тренінгу з питань навчання і виховання осіб з ООП	5
Загальна оцінка	0 - 100

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	7	30	7	30
Лабораторні заняття (допуск, виконання та захист)	-	-	-	-
Комп'ютерне тестування при тематичному оцінюванні	-	-	-	-
Письмове тестування при модульному оцінюванні	2	10	2	10
Презентація із захистом, есе або реферат із захистом	1	15	1	15
Сертифікат за участь у вебінарі або тренінгу з питань навчання і виховання дітей з ООП	1	5	1	5
Модульна контрольна робота	1	40	1	40
Разом		100		100

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Підсумковий семестровий контроль включає наступний вид контролю: письмовий залік.

Залік є заключним підсумковим видом контролю у першому семестрі першого навчального року. До заліку допускаються здобувачі, що отримали не менше 35 балів як середнє арифметичне за результатами двох змістових модулів.

Здобувачі, в яких оцінка як середнє арифметичне за результатами двох модульних контролів дорівнює або є вищою за 60 балів, можуть не приймати участі в заліковому контролі, але за бажанням вони можуть покращити свої бали, прийнявши участь в заліку.

Під час заліку здобувач дає письмові відповіді на 2 теоретичних питання, кожне з яких оцінюється по 40 балів відповідно до критерію оцінювання теоретичної підготовленості, та розв'язує два випадково вибрані варіанти тестових завдань, кожний з яких оцінюється в 10 балів. Максимальна оцінка за підсумковий модульний контроль складає 100 балів відповідно до шкали оцінювання національної та ЄКТС.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1. Основи спеціальної педагогіки

Тема 1. Спеціальна педагогіка – галузь педагогічної науки

Спеціальна педагогіка як наука, її мета та завдання. Порівняння термінів «Спеціальна педагогіка» та «Корекційна педагогіка». Понятійно-категоріальний апарат корекційної педагогіки. Галузі спеціальної педагогіки. Місце спеціальної педагогіки в системі наук. Перспективи розвитку спеціальної педагогіки в Україні.

Тема 2. Види, причини та класифікація порушень у розвитку людини

Поняття про порушення у розвитку людини. Види та причини вроджених та набутих порушень. Класифікація дітей з порушеннями розвитку, коротка характеристика. Психічне здоров'я та фактори ризику у дитячому віці. Особливості ризикованої поведінки в дошкільному та молодшому шкільному віці. Критерій психопатій щодо патології характеру. Критерії оцінки відхилень у поведінці М. Раттера.

Тема 3. Основні положення корекційно-педагогічної діяльності

Поняття корекційної роботи, її компоненти, принципи та умови її реалізації. Основні вимоги щодо забезпеченості корекційно-розвивальної спрямованості навчання і виховання дітей з ООП. Характеристика об'єкту корекції. Структура та закономірності порушеного розвитку. Рухові порушення та їх оцінка в структурі порушеного розвитку.

Тема 4. Загальна характеристика сучасної системи освітньо-корекційних послуг

Диференція системи закладів для дітей, що потребують корекції психофізичного розвитку. Можливості інтегрованої та інклюзивної освіти дітей, що потребують корекції психофізичного розвитку. Індивідуальне навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку як форма організації корекційно-педагогічного процесу. Організаційно-методичні основи функціонування інклюзивно-ресурсних центрів в Україні.

Тема 5. Вчитель-дефектолог як суб'єкт корекційно-педагогічної діяльності

Роль корекційного педагога у навчанні та вихованні дитини із психофізичними порушеннями. Вимоги до особистості педагога-дефектолога. Педагогічна деонтологія вчителя-дефектолога. Професійні якості корекційного педагога. Особливості діяльності корекційного педагога в закладах інклюзивної освіти.

Модуль 2. Загальна характеристика окремих категорій дітей з порушеннями психофізичного розвитку

Тема 1. Особливості розвитку, навчання і виховання особистості при порушеннях інтелекту

Сучасні психолого-педагогічні класифікації інтелектуальної недостатності. Психолого-педагогічна характеристика осіб з порушеннями інтелекту легкого, помірного, важкого та глибокого ступеня. Навчання і виховання дітей з інтелектуальними порушеннями в Україні. Особливості корекційної роботи з дітьми, що мають порушення інтелекту.

Тема 2. Особливості розвитку, навчання і виховання особистості при затримці психічного розвитку та із синдромом Дауна

Сутність, етіологія та класифікація затримки психічного розвитку (ЗПР). Психолого-педагогічна характеристика дітей із ЗПР. Специфіка корекційної роботи з дітьми, у яких є ЗПР. Психолого-педагогічна характеристика дітей із синдромом Дауна. Організація корекційної роботи з дітьми, які мають синдром Дауна.

Тема 3. Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями опорно-рухового апарату та дітей із сенсорними порушеннями

Види порушень опорно-рухового апарату (ОРА). Загальна характеристика дітей із дитячими церебральними паралічами (ДЦП). Супутні захворювання та вторинні порушення при ДЦП. Зміст корекційної роботи при ДЦП. Загальна характеристика дітей із порушеннями слуху. Особливості психічного розвитку дітей з порушеннями слуху. Загальна характеристика дітей з порушеннями зору та особливості їх психічного розвитку.

Тема 4. Основні аспекти розвитку мовлення. Характеристика дітей з мовленнєвими порушеннями

Загальні уявлення про порушення мовлення та їх причини. Структура системи органів мовного апарату. Класифікації порушень мовлення (психолого-педагогічна та клініко-педагогічна). Критичні періоди у розвитку мовлення дітей. Загальна характеристика розвитку мовлення дитини на етапі дошкільного дитинства (підготовчий, переддошкільний та дошкільний етапи). Організація корекційної роботи з дітьми з порушеннями мовлення. Основні види логопедичної допомоги дітям, які мають порушення мовлення.

Тема 5. Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями спілкування та поведінки. Поняття про комплексні порушення розвитку

Поняття про синдром раннього дитячого аутизму (РДА) та причини його виникнення. Клініко-психолого-педагогічна характеристика дітей з РДА. Організація корекційної допомоги з дітьми з РДА. Загальна характеристика дітей з порушеннями поведінки. Основні синдроми відхилення у дітей та підлітків. Поняття про складні порушення у розвитку. Класифікація дітей з комплексними (складними) порушеннями. Психолого-педагогічні основи розвитку та навчання осіб із складними порушеннями.

4. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ (семінарських, лабораторних) ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
Модуль 1. Основи спеціальної педагогіки			
1	Тема: Спеціальна педагогіка – галузь педагогічної науки. 1. Спеціальна (корекційна) педагогіка як наука, її мета та завдання. 2. Основні категорії спеціальної педагогіки. 3. Галузі спеціальної педагогіки. 4. Місце спеціальної педагогіки в системі наук. 5. Перспективи розвитку спеціальної педагогіки в Україні.	2	
2	Тема: Види, причини та класифікація порушень розвитку людини. Огляд історичних аспектів розвитку системи спеціальної освіти. 1. Поняття про вроджені порушення розвитку людини. Причини порушень. 2. Набуті порушення розвитку, їх причини. 3. Класифікація дітей з порушеннями розвитку. 4. Психічне здоров'я і фактори ризику в дитячому віці. 5*. Історія розвитку системи навчання та виховання дітей з порушеннями психофізичного розвитку в європейських державах. 6*. Основні періоди становлення і розвитку освіти для дітей з інтелектуальними порушеннями в Україні.	2	
3	Тема: Основні положення корекційно-педагогічної діяльності. 1. Поняття корекційної роботи, її компоненти, принципи та умови її реалізації. 2. Основні вимоги щодо забезпечення корекційно-розвивальної спрямованості навчання для дітей з ООП. 3. Характеристика об'єкту корекції. Структура та закономірності порушеного розвитку. 4. Рухові порушення в структурі порушеного розвитку.	2	
4	Тема: Загальна характеристика сучасної системи освітньо-корекційних послуг. 1. Диференціація системи закладів для дітей, що потребують корекції психофізичного розвитку. 2. Можливості інтегрованої та інклюзивної освіти дітей з особливими освітніми потребами. 3. Індивідуальне навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку як форма організації корекційно-педагогічного процесу. 4. Організаційно-методичні основи функціонування інклюзивно-ресурсних центрів в Україні.	2	
5	Тема: Вчитель-дефектолог як суб'єкт корекційно-педагогічної діяльності. 1. Роль спеціального (корекційного) педагога у навчанні та вихованні дітей із психофізичними порушеннями. 2. Вимоги до особистості педагога-дефектолога. 3. Педагогічна деонтологія вчителя-дефектолога. 4. Професійні якості вчителя-дефектолога.	2	

	5. Особливості діяльності корекційного педагога в закладах інклюзивної освіти. 6. Відомі науковці-дефектологи України (І.Г. Єременко, М.Д. Ярмаченко, Віт. І. Бондар, В.М. Синьов, С.П. Миронова, М.К. Шеремет та інші).		
6	Тема*: Особи з порушеннями психофізичного розвитку в умовах інклюзивної освіти. 1. Поняття про інклюзивну освіту, її мета і завдання. 2. Корекційно-розвивальна робота – вагома складова інклюзивного навчання. 3. Психолого-педагогічний супровід дитини з ООП у закладі з інклюзивним навчанням. 4. Досвід реалізації інклюзивного освіти в країнах Європи. 5. Інклюзивна освіта в Україні.	2	
7	Модульна контрольна робота № 1	2	
	Всього за модулем	14	
Модуль 2. Загальна характеристика окремих категорій дітей з порушеннями розвитку			
1	Тема: Особливості розвитку, навчання і виховання дітей з порушеннями інтелекту. 1. Сучасні психолого-педагогічні класифікації інтелектуальних порушень (розумової відсталості). 2. Психолого-педагогічна характеристика осіб з порушеннями інтелекту (легкий та помірний ступінь ІІІ). 3. Психолого-педагогічна характеристика осіб з порушеннями інтелекту (важкий та глибокий ступінь ІІІ). 4. Навчання і виховання дітей з порушеннями інтелекту в Україні (ЗДО та спецшкола). 5. Навчання, виховання та трудова підготовка дітей з помірним ступенем ІІІ. Специфіка навчання і виховання дітей з комплексними порушеннями у НРЦ. 6. Особливості корекційної роботи з дітьми з порушеннями інтелекту.	2	
2	Тема: Особливості розвитку, навчання та виховання дітей із затримкою психічного розвитку та дітей із синдромом Дауна. 1. Сутність, етіологія та класифікація затримки психічного розвитку. 2. Психолого-педагогічна характеристика дітей із ЗПР (точка зору батьків та вчителів). 3. Специфіка розвитку мовлення дітей із ЗПР. Особливості вивчення мови та математики учнями із ЗПР. 4. Організація та зміст корекційно-розвивального навчання дітей, у яких ЗПР. 5. Психолого-педагогічна характеристика дітей із синдромом Дауна. 6. Організація корекційної роботи з дітьми із синдромом Дауна.	2	
3	Тема: Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями опорно-рухового апарату. 1. Види порушень опорно-рухового апарату. Загальна характеристика дітей із дитячими церебральними паралічами (ДЦП). 2. Супутні захворювання та вторинні порушення при ДЦП. 3. Структура рухового дефекту при ДЦП.	2	

	4. Зміст корекційної роботи при ДЦП. 5. Поради вчителю, у класі якого навчається дитина з ДЦП.		
4	Тема: Психолого-педагогічна характеристика дітей із сенсорними порушеннями, основи корекційної роботи для цієї категорії дітей. 1. Загальна характеристика дітей з порушеннями слуху. 2. Особливості психічного розвитку дітей з порушеннями слуху. 3. Особливості корекційної роботи у навчанні дітей з порушеннями слухової функції. 4. Загальна характеристика дітей з порушеннями зору. 5. Особливості психічного розвитку дітей з порушеннями зору. 6. Організація корекційної роботи з дітьми з порушеннями зору.	2	
5	Тема: Основні аспекти розвитку мовлення. Характеристика дітей з мовленнєвими порушеннями. 1. Загальні уявлення про порушення мовлення та їх причини. 2. Класифікація порушень мовлення. 3. Критичні періоди у розвитку мовлення дітей. 4. Загальна характеристика розвитку мовлення дитини на етапі дошкільного дитинства (підготовчий та переддошкільний етапи). 5. Загальна характеристика розвитку мовлення дитини на етапі дошкільного дитинства (дошкільний етап) 6. Основні види логопедичної допомоги дітям, які мають мовленнєві порушення.	2	
6	Тема: Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями спілкування та поведінки. Поняття про комплексні порушення розвитку людини. 1. Поняття про синдром раннього дитячого аутизму (РДА) та причини його виникнення. 2. Клініко-психолого-педагогічна характеристика дітей з РДА. 3*. Організація корекційної допомоги дітям з РДА. 4. Загальна характеристика дітей з порушеннями поведінки. 5. Основні синдроми відхилення у дітей та підлітків. 6. Діти з синдромом гіперактивності з дефіцитом уваги. 7*. Організація корекційної роботи з дітьми з гіперактивністю з дефіцитом уваги. 8. Поняття про складні порушення у розвитку. 9. Класифікація дітей з комплексними (складними) порушеннями. 10.* Психолого-педагогічні основи розвитку та навчання осіб із складним порушенням.	2	
7	Модульна контрольна робота № 2	2	
	Разом за модулем	14	
	Всього за I семестр	28	
	Всього за навчальний рік	28	

5. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
Модуль 1. Основи спеціальної педагогіки			
1	Спеціальна (корекційна) педагогіка – галузь педагогічної науки.	6	10
2	Види, причини та класифікація порушень розвитку людини.	7	10
3	Основні положення корекційно-педагогічної діяльності.	7	12
4	Загальна характеристика сучасної системи освітньо-корекційних послуг.	6	12
5	Вчитель-дефектолог як суб'єкт корекційно-педагогічної діяльності. Особи з порушеннями психофізичного розвитку в умовах інклюзивної освіти.	10	12
Разом за модулем 1		36	56
Модуль 2. Загальна характеристика окремих категорій дітей з порушеннями розвитку			
1	Особливості розвитку, навчання і виховання дітей з порушеннями інтелекту.	7	10
2	Особливості розвитку, навчання та виховання дітей із затримкою психічного розвитку та дітей із синдромом Дауна.	7	10
3	Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями опорно-рухового апарату. Психолого-педагогічна характеристика дітей із сенсорними порушеннями, основи корекційної роботи для цієї категорії дітей.	8	12
4	Основні аспекти розвитку мовлення. Характеристика дітей з мовленнєвими порушеннями.	7	10
5	Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями спілкування та поведінки. Поняття про комплексні порушення розвитку людини.	7	12
Разом за модулем 2		36	54
Всього		72	110
За семестр		72	110

Індивідуальні завдання

Модуль 1. Основи спеціальної педагогіки

Підготувати есе на одну з тем:

1. Чому я хочу стати корекційним педагогом?
2. Моє ставлення до дітей з порушеннями психофізичного розвитку.
3. Яким має бути сучасний вчитель-дефектолог?
4. Бути педагогом – це круто!
5. Як запобігти булінгу дітей з ООП в інклюзивному класі?

Вимоги до есе

Есе – невеликий за обсягом прозовий твір, що має довільну композицію і висловлює індивідуальні думки та враження з конкретного приводу чи питання і не претендує на вичерпне і визначальне трактування теми.

Орієнтовна структура есе:

- Будь-який твір есе варто розпочати зі вступу, в якому має бути висвітлено загальний підхід до теми, вступ повинен містити проблемне завдання і відповідь на поставлене питання. Автор есе не має права описувати все, що йому відомо в обсязі заданої теми, а лише те, що буде творчою відповіддю на поставлене питання у темі. Упродовж усього есе необхідно підкреслювати зв'язок поданих фактів з тезою.

- Основна частина есе вибудовується з метою переконання читача. Для цього автор есе має використати вагомі аргументи. Спочатку варто викласти головні ідеї та факти, які підтверджуватимуть приклади до цих ідей.

- Есе має містити сформульовану кінцівку, що виражатиме ставлення автора до порушеної теми та його відповідь на поставлене питання. Може бути поставлене наступне питання, пов'язане з темою есе, спрямоване на продовження обговорення теми.

- При підготовці тексту есе вітається висловлення власної думки, а не запозиченої з чужих джерел.

Дотримання принципу академічної доброчесності є обов'язковим.

Модуль 2. Загальна характеристика окремих категорій дітей з порушеннями розвитку

Усі здобувачі групи об'єднуються у мікрогрупи (по 2-3 особи) для підготовки реферату та презентації за однією із запропонованих тем:

1. Спеціальна (корекційна) педагогіка – галузь педагогічної науки.
2. Види і причини порушеного розвитку.
3. Структура та закономірності порушеного розвитку.
4. Сучасна система освітньо-корекційних послуг в Україні.
5. Видатні вчені-дефектологи України.
6. Діти з особливими освітніми потребами в умовах інтегрованого та інклюзивного навчання.
7. Особливості розвитку, навчання та виховання дітей з порушеннями інтелекту.
8. Особливості розвитку, навчання та виховання дітей із затримкою психічного розвитку.
9. Особливості розвитку, навчання та виховання дітей із порушеннями мовлення.
10. Особливості розвитку, навчання та виховання дітей з порушеннями опорно-рухового апарату.
11. Особливості розвитку, навчання та виховання дітей з розладами спектру аутизму.
12. Особливості розвитку, навчання та виховання дітей з порушеннями поведінки.
13. Особливості розвитку, навчання та виховання дітей із сенсорними порушеннями.
14. Особливості розвитку, навчання та виховання дітей з комплексними порушеннями.

15. Спеціальні заклади освіти Закарпаття: історія і сьогодення.
16. Реалізація інклюзивного навчання в одній із країн Європи (на вибір студентів).
17. Л.С. Вигодський – основоположник вітчизняної дефектології.

Вимоги до реферату

Реферат виконується здобувачами за однією із запропонованих тем (теми різних студентів або груп не повторюються) впродовж вивчення другого змістового модуля дисципліни. В середині мікрогрупи має відбутися розподіл завдання між різними студентами так, щоб внесок кожного у виконання завдання був вагомим. Зміст реферату має бути обговореним і погодженим всіма учасниками мікрогрупи.

Захист реферату проходить публічно на практичному занятті, якщо тема реферату розкриває деякий аспект проблеми, що обговорюється на цьому занятті, або на консультації впродовж вивчення змістового модуля.

Оформлення реферату: реферат друкується на комп'ютері на аркушах паперу формату А4, гарнітура Times New Roman 14пт. Інтервал між рядками – 1,5. Поля: ліве – 2,0 см; праве – 2,0 см; верхнє – 2,0 см; нижнє – 2,0 см., розміщення тексту за шириною. Сторінки реферату нумеруються (на титульній сторінці номер не ставиться, але враховується).

Обсяг реферату – до 15 сторінок.

Список використаних джерел складається в алфавітному порядку відповідно до існуючих стандартів бібліографічного опису (див.: ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»).

Оцінювання реферату та його захисту – до 15 балів (10 балів за зміст реферату та його оформлення, 5 балів за захист).

Структура реферату:

- 1.Титульна сторінка.
- 2.Зміст або план реферату.
- 3.Вступ.
- 4.Параграфи за темою реферату (не менше 2-х).
- 5.Висновок.
- 6.Література.

Посилання в тексті реферату здійснюються за таким зразком: [5, с. 27].

Вимоги до презентації

Для створення презентацій використовується програма Microsoft Office Power Point. Мультимедійна презентація – це програма, яка може містити текстові матеріали, фотографії, малюнки, діаграми та графіки, слайд-шоу, звукове оформлення і дикторський супровід, відеофрагменти й анімацію, тривимірну графіку. Основною відмінністю презентацій від інших способів подання інформації є їх особлива насиченість змістом та інтерактивність.

Презентація складається із слайдів. Тож перш ніж розпочати роботу в Microsoft Office Power Point, варто на папері ретельно спланувати власну презентацію, а саме:

- визначитися з темою та з тим, який ілюстративний матеріал знадобиться;
- яка інформація пропонуватиметься на кожному слайді;
- якими шрифтами послуговуватиметеся тощо.

У презентації обов'язково оформляють титульний та завершальний слайди. На титульному слайді зазвичай вказують тему презентації та її авторів. На слайді 2 має бути план презентації (які питання будуть висвітлюватися). Завершальний слайд містить подяку за увагу.

Кількість слайдів у презентації залежить від мети. Презентація не повинна бути монотонною і громіздкою (оптимально — це 10–20 слайдів), кожне питання плану висвітлюється на декількох слайдах.

Один слайд — одна теза (факт, думка, твердження). Не слід розміщувати на слайді дослівно все, що є намір сказати словами. Великий текст дуже важко читати та й майже неможливо запам'ятати.

Передостанній слайд має містити список джерел, використаних при підготовці презентації, в алфавітному порядку відповідно до існуючих стандартів бібліографічного опису.

При підготовці презентації учасники мікрогрупи розподіляють між собою окремі ділянки роботи таким чином, щоб участь кожного була вагомою. Усі рішення щодо змісту презентації, її оформлення, спільного захисту приймаються всередині групи із врахуванням думки кожного учасника.

При підготовці реферату та презентації необхідно дотримуватися принципу академічної доброчесності.

6. ФОРМИ І МЕТОДИ НАВЧАННЯ

При вивченні дисципліни використовуються традиційні та проблемні лекції, семінари, самостійна позааудиторна робота (підготовка індивідуальних та групових проєктів, написання рефератів та підготовка презентацій), консультації, результати неформальної освіти (участь у семінарах та вебінарах з питань навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами на платформах Освіторія, На урок, EdEra тощо).

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література:

1. Кисла О.Ф. Корекційна педагогіка: навч. посібник/ О.Ф. Кисла. К.: Кондор-Видавництво, 2015. 320 с.
2. Колишкін О.В. Вступ до спеціальності «Корекційна освіта»: навч. посіб./О.В. Колишкін. Суми: Університетська книга, 2015. 392 с.
3. Миронова С.П. Основи корекційної педагогіки: навчально-методичний посібник /С.П. Миронова, О.В. Гаврилов, М.П. Матвеева; (за заг. ред. С.П. Миронової). Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. 264с.
4. Миронова С.П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник / С.П. Миронова. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. 312 с.
5. Омельченко І.М., Тарасун В.В., Федорович Л.О. Вступ до спеціальності: Логопедія: навч.посібник / І.М.Омельченко. В.В.Тарасун, Л.О. Федорович. Кременчук: Християнська Зоря, 2011. 406 с.
6. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник. К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. Частина І: Загальні основи корекційної психопедагогіки (олігофренопедагогіки). 238с.
7. Спеціальна педагогіка: понятійно-термінологічний словник / за ред.. академіка В.І. Бондаря. Луганськ : Альма-матер, 2003. 436 с.

Допоміжна література:

1. Волошина О.В. Основи корекційної педагогіки. / О.Волошина. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2012. 168 с.
2. Гаяш О.В. Корекційно-розвивальна робота з дітьми з особливостями психофізичного розвитку: Науково-методичний посібник для вчителів інклюзивного навчання, асистентів учителів, які працюють з дітьми з психофізичними порушеннями в умовах загальноосвітніх навчальних закладів, соціальних педагогів, батьків/укладач О.В. Гаяш. Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗППО, 2016. 120 с.
3. Єременко І.Г. Олігофренопедагогіка / І.Г. Єременко. К. : Вища школа, 1985. 328 с.
4. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія/ А.А. Колупаєва. К.: Самміт-Книга, 2009. 272 с.

5. Миронова С.П. Олігофренопедагогіка. Компактний навчальний курс: навчальний посібник / С.П. Миронова. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний університет, редакційно-видавничий відділ, 2008. 204 с.

6. Синьов В.М. Розумова відсталість як педагогічна проблема: навчальний посібник/ В.М. Синьов. К.: ДІА, 2007. 120 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет:

1. Постанова КМУ від 12.07.2017 № 575 «Про затвердження Положення Про інклюзивно-ресурсний центр» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text>

2. Постанова КМУ від 21.07.2021 № 765 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету міністрів України щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/765-2021-%D0%BF#Text>

3. Постанова КМУ від 28.07.2021 № 769 «Про внесення змін до постанови Кабінету міністрів України від 10 квітня 2019 № 530» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/769-2021-%D0%BF#Text>

4. Постанова КМУ від 15.09.2021 № 957 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text>

5. Колишкін О.В. Вступ до спеціальності «Корекційна освіта»: навч. посіб. URL: <https://repository.sspu.sumy.ua/handle/123456789/4001>

6. Миронова С.П. Основи корекційної педагогіки: навчально-методичний посібник. URL: <https://zdamsam.ru/a72922.html>

7. Гаяш О.В. Корекційно-розвивальна робота з дітьми з особливостями психофізичного розвитку. URL: <https://drive.google.com/file/d/0BxTQRyhVjdHIM0FkVWRyUW05SkU/view?resourcekey=0-ohjzQ09YqQ2ZmjKBaIQvmg>

8. ПРИМІРНІ ТЕСТИ

Модуль 1. Основи спеціальної педагогіки

Виберіть правильні відповіді (кількість правильних відповідей у кожному тесті від однієї до трьох):

1. Корекційна педагогіка – це:

- а) професія, що займається корекцією фігури;
- б) наука, що досліджує психофізіологічні особливості розвитку дітей з порушеннями розвитку, визначає шляхи їх навчання, виховання та корекції порушень;**
- в) галузь педагогічної науки, складовими частинами якої є сурдопедагогіка, тифлопедагогіка, олігофренопедагогіка, логопедагогіка, ортопедагогіка та навчання дітей з порушеннями емоційно-вольової сфери тощо;**
- г) галузь наукових знань, що досліджують лікування та обрізання хворих дерев;
- д) такого поняття не існує.

2. Діти з ООП – це діти, які:

- а) народилися 29 лютого;
- б) мають істотні порушення від нормального фізичного чи психічного розвитку і потребують спеціальних умов навчання і виховання;**
- в) члени команди, які хочуть робити корисну справу у місті;
- г) мають певні порушення розвитку, зумовлені вродженими та набутими дефектами, і потребують спеціальних умов навчання і виховання;**
- д) таких дітей немає.

3. Корекційна робота проводиться з метою:

- а) поліпшення процесів розвитку і соціалізації дитини;
- б) послаблення або подолання порушень психофізичного розвитку дитини у процесі навчання та виховання;
- в) максимально можливого розвитку особистості дитини;
- г) підготовки дитини до самостійного життя;
- д) усі відповіді правильні.**

4. Принципи корекційної роботи:

- а) корекційно-розвивальна спрямованість навчання і виховання;**
- б) здійснення корекційної роботи в зоні «найближчого розвитку»;**
- в) здійснення корекційної роботи з метою пристосування до дефекту;
- г) зв'язок корекційної роботи з життям і практикою;**
- д) усі відповіді правильні.

5. Принципи функціонування загальноосвітніх закладів України:

- а) усі заклади підлягають державному та громадському контролю;**
- б) обов'язковість та безоплатність загальної середньої освіти;**
- в) церква і політичні партії впливають на школу;
- г) рівність прав усіх учнів, доступність закладів;**
- д) усі відповіді правильні.

6. Заклади для дітей з ООП, що підпорядковані Міністерству освіти і науки України:

- а) спеціальні заклади дошкільної освіти (групи при масових ЗДО) окремо для кожної категорії аномальних дітей;**
- б) дитячі будинки та будинки-інтернати для дітей інвалідів;
- в) спеціальні загальноосвітні школи-інтернати для дітей з порушеннями психофізичного розвитку (окремо для кожної нозології);**
- г) навчально-реабілітаційні центри для дітей з комплексними порушеннями;**
- д) дитячі психоневрологічні санаторії.

7. Переваги інклюзивного навчання:

- а) долається ізоляція від сім'ї, можливість отримання освіти за місцем проживання;
- б) реальна соціальна адаптація з раннього віку;
- в) формування у здорових однолітків почуття відповідальності за товаришів з порушеннями, які потребують допомоги;
- г) вироблення навичок спілкування та співпраці між здоровими та особливими учнями;
- д) усі відповіді правильні.**

8. Умови для ефективного інтегрованого та інклюзивного навчання:

- а) рання діагностика порушення і започаткування корекційної допомоги;**
- б) відсутність відповідної фахової підготовки вчителів;
- в) психологічна готовність дитини та її батьків до навчання із здоровими однолітками;**
- г) створення спеціальних умов у класі, групі, закладі освіти, наявність психолого-педагогічного супроводу;**
- д) усі відповіді правильні.

9. Рис особистості корекційного педагога, які позитивно впливають на ефективність його роботи:

- а) оптимістична перспективність у професійній сфері;**
- б) захопленість своєю професією;**
- в) ігнорування інтересів дітей з ООП;
- г) розумна вимогливість у поєднанні із справедливістю;**
- д) відсутність вольових рис характеру.

10. Види діяльності корекційного педагога:

- а) навчальна та виховна;
- б) методична та корекційна;
- в) робота з батьками і сім'ями вихованців;
- г) пропагандистська та науково-дослідна;
- д) усі відповіді правильні.**

11. Наука, що розглядає проблеми обов'язків, моральних вимог і норм працівника – це:

- а) етика;
- б) естетика;
- в) деонтологія;**
- г) психологія;
- д) юриспруденція.

12. Обговорення проблем здоров'я або корекційного підходу до учня з ООП в його присутності:

- а) можливо, але тільки з його батьками;
- б) можливо, але тільки з лікуючим педіатром або психоневрологом;
- в) можливо у присутності членів команди супроводу;
- г) можливо у присутності керівника закладу освіти;
- д) неможливо ні в якому випадку.**

Модуль 2. Загальна характеристика окремих категорій дітей з порушеннями розвитку

1. Під порушеннями інтелекту розуміють:

- а) стійке, явно виражене зниження пізнавальної діяльності, що виникло на основі органічного дифузного ураження центральної нервової системи;**
- б) розгубленість водія, якого зупинила поліція за порушення правил дорожнього руху;
- в) стійкі порушення інтелекту, обумовлені різними клінічними формами інтелектуального недорозвинення;**
- г) патологічний стан, ознакою якого є наявність уродженого або набутого в ранньому дитинстві (до трьох років) загального психічного недорозвинення з недостатністю інтелектуальних здібностей;**
- д) правильної відповіді немає.

2. Дослідник, який розробив теорію складної структури дефекту:

- а) Карл Маркс;
- б) Ж. Ескіроль;
- в) Л.С. Вигодський;**
- г) А.С. Макаренко;
- д) Я.-А. Коменський.

3. За Міжнародною класифікацією функціонування та обмеження життєдіяльності та здоров'я (МКФ-10) виділяють ступені порушень інтелекту:

- а) затримка психічної діяльності та деменція;
- б) легкий, помірний, важкий та глибокий;**
- в) локальний та загальний;
- г) неускладнений, ускладнений та проміжковий;
- д) усі відповіді правильні.

4. Загальна ознака дітей з олігофренією:

- а) балотування до парламенту;
- б) недорозвинення складних форм вищої нервової діяльності;**
- в) виконання танцювальних вправ на високому рівні;
- г) недоліки у виконанні абстрагування та узагальнення;**
- д) усі відповіді правильні.

5. Відмінні риси дітей із важким ступенем інтелектуальних порушень:

- а) значне порушення вищих психічних функцій, низький рівень засвоєння різних навичок;
- б) запам'ятовують лише ту діяльність, яка приносить позитивні емоції;
- в) виразні моторні відхилення та неврологічні патології;
- г) не можуть самостійно жити у соціальному середовищі;
- д) усі відповіді правильні.**

6. Діти, що мають затримку психічного розвитку:

- а) мають певні особливості інтелекту та особистості;**
- б) нічим не відрізняються від своїх здорових однолітків;
- в) не можуть своєчасно і якісно оволодіти елементарними шкільними знаннями;**
- г) мають підвищену втомлюваність;**
- д) активно приймають участь в предметних олімпіадах.

7. При ЗПР соматогенного походження:

- а) хронічна фізична і психічна астенія гальмують розвиток активних форм діяльності;**
- б) відставання пояснюється наявністю хронічного захворювання;**
- в) відставання обумовлюється несприятливими умовами зовнішнього середовища;
- г) формуються такі риси особистості як нерішучість, боязкість, невпевненість у своїх силах;**
- д) усі відповіді правильні.

8. Найстійкіша та найскладніша форма ЗПР – це:

- а) ЗПР соматогенного походження;
- б) ЗПР конституційного походження;
- в) ЗПР психогенного походження;
- г) ЗПР церебрально-органічного походження;**
- д) правильної відповіді немає.

9. Синдром Дауна – це порушення:

- а) вроджене;**
- б) набуте;
- в) має генетичну природу;**
- г) спричинюється негативними впливами на організм матері;
- д) спричинюється хромосомними розладами.**

10. Напрями корекційної допомоги дітям із синдромом Дауна:

- а) використовувати спеціальні програми з підготовки до навчання в школі з опорою на добру механічну пам'ять та постійне застосування наочності;
- б) формувати навички самообслуговування, соціальної поведінки;
- в) корекційну допомогу здійснювати з опорою на добру вдачу, чуйність, слухняність дитини;
- г) важливе значення має залучення до активної діяльності з використанням гри та яскравих емоцій;
- д) **усі відповіді правильні.**

11. Функції організму, які реалізуються через скорочення м'язів:

- а) **переміщення в просторі;**
- б) **дихання, кровообіг, жування, ковтання;**
- в) сон;
- г) **звукотворна сторона мовлення;**
- д) усі відповіді правильні.

12. Тип церебрального паралічу, при якому тонус м'язів є підвищеним::

- а) **спастичний;**
- б) атетоїдний (дискінетичний);
- в) **змішаний;**
- г) спадковий;
- д) усі відповіді правильні;

13. Атонічно-астатична форма ДЦП характеризується:

- а) високим тонусом м'язів;
- б) **гіпотонією м'язів тулуба та кінцівок;**
- в) **наявністю атаксії (порушення координації);**
- г) **спостерігаються високі сухожильні рефлекси;**
- д) правильної відповіді немає.

14. Порушення емоційно-вольової сфери у дітей з ДЦП – це:

- а) зниження пам'яті та неактивність мислення;
- б) **підвищена емоційна збудливість;**
- в) **надмірна вразливість, схильність до страхів;**
- г) низька розумова працездатність;
- д) **підвищена виснажливність нервової системи.**

15. Напрями корекційної роботи при ДЦП:

- а) медикаментозне лікування;
- б) заходи ортопедичного характеру;
- в) фізіотерапевтичні процедури та засоби фізичної реабілітації;
- г) логопедична робота;
- д) **усі відповіді правильні.**

16. Категорії дітей з розладами слуху:

- а) **слабозорі;**
- б) глухі;
- в) клишоногі;
- г) **слабочуючі (туговухі);**
- д) **пізнооглухлі.**

17. Характерні риси слабочуючих (туговухих) дітей:

- а) мають часткову недостатність слуху, що призводить до часткового порушення мовленнєвого розвитку;
- б) мають такий слух, який дозволяє їм на основі слухового сприйняття засвоїти мінімальний запас слів;
- в) слух дітей діагностується в межах від 15-75 дБ;
- г) поділяються на дві групи: слабочуючі з незначними недоліками мовлення та діти з глибокою мовленнєвою недостатністю;
- д) **усі відповіді правильні.**

18. Алалія – це

- а) **відсутність або недорозвиток мовлення внаслідок органічного ураження мовних зон кори головного мозку у внутрішньоутробному або ранньому періоді розвитку дитини;**
- б) порушення писемного мовлення;
- в) відсутність або недорозвиток мовлення внаслідок ураження органів артикуляційного апарату у внутрішньоутробному або ранньому періоді розвитку дитини;
- г) відсутність або недорозвиток мовлення внаслідок ураження локальних зон кори головного мозку внаслідок черепно-мозкової травми після того, як мовлення було сформоване;
- д) немає правильної відповіді.

19. Перший критичний період у розвитку мовлення дитини:

- а) 0-1 роки життя;
- б) **1-2 роки життя;**
- в) 3 роки;
- г) 3-5 років;
- д) 6-7 років.

20. Для нормального розвитку мовлення необхідні такі умови:

- а) зрілість структур головного мозку;
- б) правильна і скоординована робота носових і дихальних систем, органів артикуляції;
- в) розвиток слуху і зору, рухових навичок, емоцій;
- г) формування потреби у спілкуванні;
- д) **всі відповіді правильні;**

21. До порушень писемного мовлення відносять:

- а) дислалія;
- б) дислексія;**
- в) дисграфія;**
- г) дизартрія;
- д) всі відповіді правильні.

22. Для дитини до 1 року характерними є такі ознаки мовленнєвого розвитку:

- а) перехід до фразового мовлення, засвоєння граматичної будови рідної мови;
- б) наслідуючи дорослих, переймає темп, ритм, мелодику, інтонацію, повторює різні поєднання звуків;**
- в) виникає реакція на самі слова, незалежно від інтонації та ситуації;**
- г) дитина починає наслідувати дорослого – довго промовляє різні склади, лепече;**
- д) всі відповіді правильні.

23. Навчання дитини з аутизмом повинно починатися з:

- а) відмови від чітких вимог до проведення занять;
- б) визначення оптимального часу для заняття;**
- в) виконання завдань самостійно;
- г) встановлення емоційного контакту;
- д) оволодіння навичками самообслуговування, побутовими навичками, з організації поведінки, розуміння інструкцій.**

24. У процесі занять з дітьми, що мають РДА, необхідно:

- а) чергувати види діяльності;**
- б) ставити оцінки;
- в) робити нетривалі перерви, фізкультхвилинки;**
- г) проводити заняття лише за столом;
- д) усі відповіді правильні.

25. Для поведінки дитини з аутизмом характерний феномен тотожності:

- а) своєрідний прояв агресії;
- б) розлад уваги;
- в) одноманітне, бездумне повторення одних і тих самих дій;**
- г) особливість моторики;
- д) намагання зберегти постійні звички як протидію будь-яким змінам середовища.**

26. Діти з 2-им ступенем виразності РДА мають наступні характерні риси:

- а) надмірна захопленість власними інтересами;
- б) симбіотичний зв'язок з матір'ю;**
- в) для стимуляції органів відчуттів вдаються до стереотипних рухів;**
- г) високий рівень сформованості мовлення;
- д) може виконувати нескладні прохання матері.**

9. ІНФОРМАЦІЯ ДО ОКРЕМИХ ТЕМ, ЯКА НЕ ПРЕДСТАВЛЕНА В НАВЧАЛЬНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Індивідуальне навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку як форма організації корекційно-педагогічного процесу

«Положенням про індивідуальну форму навчання в загальноосвітніх навчальних закладах» (2016 р.) із змінами, внесеними наказом МОН № 955 від 10.07.2019. визначено порядок організації здобуття загальної середньої освіти за індивідуальною формою, що здійснюється зкладами загальної середньої освіти та іншими закладами освіти, які забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти на певному рівні освіти, або батьками, іншими законними представниками здобувачів освіти. Заклади освіти відповідно до законодавства та своїх установчих документів можуть організовувати здобуття освіти за екстернатною формою (екстернат), сімейною (домашньою) формою та педагогічним патронажем. Для забезпечення індивідуальної форми здобуття освіти можуть використовуватися технології дистанційного навчання.

Для осіб з ООП застосовується педагогічний патронаж, який здійснюють педагогічні працівники закладу освіти із залученням (за потреби) фахівців інклюзивно-ресурсного центру, інших фахівців, які відповідно до законодавства можуть проводити (надавати) додаткові психолого-педагогічні і корекційно-розвиткові заняття (послуги) з особами з особливими освітніми потребами.

Здобувачі освіти (у разі досягнення повноліття) або їх батьки можуть обирати індивідуальну форму здобуття освіти відповідно до їх інтересів, здібностей, потреб, мотивації, можливостей і досвіду.

Зарахування осіб з особливими освітніми потребами до спеціальних закладів загальної середньої освіти (крім приватних і корпоративних) на індивідуальну форму здобуття освіти, переведення та відрахування їх із таких закладів освіти здійснюється відповідно до Порядку зарахування осіб з особливими освітніми потребами до спеціальних закладів загальної середньої освіти, їх відрахування, переведення до іншого закладу освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 01 серпня 2018 року N 831.

Керівник закладу освіти, в якому організовано індивідуальну форму здобуття освіти, забезпечує реалізацію індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти шляхом розроблення індивідуальних навчальних планів та індивідуальних програм розвитку (для осіб з особливими освітніми потребами), організації та проведення консультацій, надання доступу здобувачам освіти до безкоштовного користування підручниками, навчальними посібниками та іншою літературою бібліотечного фонду, навчальною, науковою, виробничою, культурною, спортивною інфраструктурою закладу освіти тощо.

Індивідуальний навчальний план, що визначає послідовність, форму і темп засвоєння здобувачем освіти компонентів освітньої програми з метою реалізації його індивідуальної освітньої траєкторії, розробляють педагогічні працівники закладу освіти у взаємодії зі здобувачем освіти за наявності необхідних для цього ресурсів. До розроблення індивідуального навчального плану можуть залучатися інші фахівці, які відповідно до законодавства можуть проводити (надавати)

додаткові психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові заняття (послуги) з особами з особливими освітніми потребами. Батьки можуть **брати участь у розробленні** індивідуального навчального плану та **погоджувати його.**

Індивідуальний навчальний план має охоплювати всі навчальні предмети інваріантної частини або базові, вибірково-обов'язкові предмети відповідно до навчального плану освітньої програми, обраної для засвоєння здобувачем освіти. Індивідуальним навчальним планом можуть визначатися форми та засоби оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти. Виконання індивідуального навчального плану та результати оцінювання навчальних досягнень здобувача освіти фіксуються в окремому журналі.

Діти з порушеннями психофізичного розвитку також мають право на таку форму навчання в разі, якщо за медичними показаннями їм протипоказано знаходитись у колективі, наприклад, наявність епілептичних нападів, психопатичних розладів, виразних соматичних захворювань тощо. До учнів, які за станом здоров'я не можуть відвідувати школу, вчитель приходить додому.

Індивідуальне навчання може бути призначено і дітям, батьки яких відмовляються від їхнього направлення у спеціальну загальноосвітню школу (школу-інтернат).

Індивідуальне навчання здійснюється за індивідуальним навчальним планом, затвердженим директором навчального закладу, який складається на підставі навчального плану тієї школи, що відповідає показникам розвитку дитини (нозологія, конкретний діагноз, вік). Відповідно за основу береться і стандарт освіти для певної категорії дітей. Якщо ж серйозні розлади здоров'я (соматичного, фізичного, психічного) або специфічні порушення розвитку (акалькулія, аграфія) перешкоджають дитині засвоїти загальні навчальні програми, то вони для неї індивідуалізуються.

Індивідуальне навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку ґрунтується на принципах спеціальної дидактики, тому обов'язково є **корекційно спрямованим.** Зміст та засоби корекції обумовлюються специфікою наявного порушення, а не формами організації навчання.

Для успішної організації індивідуального навчального процесу дітей з психофізичними порушеннями вчитель має добре володіти знаннями особливостей їх психофізичного розвитку, типових труднощів, що виникають при оволодінні навчальним матеріалом і є обумовленими характером захворювання. Педагог має розуміти, на якому етапі й чому виникла та чи інша проблема у навчанні, як це відображається на засвоєнні навчальної програми.

До початку навчально-корекційної роботи вчитель має детально вивчити документацію про дитину; провести детальну бесіду з батьками про інтереси дитини, її схильності, потреби й улюблені заняття; з'ясувати її характерологічні особливості та особливості поведінки; вивчити стосунки у родині.

Для навчання дітей з психофізичними порушеннями використовуються ті ж методи, що й для навчання дітей з не порушеним розвитком, проте особливості психофізичного розвитку учнів обумовлюють інакші способи застосування цих методів. Зокрема, **методи навчання повинні бути корекційно-розвивальними.** Це найсуттєвіша відмінність спеціальних дидактичних методів, яка означає, що будь-який метод чи прийом окрім дидактичної мети має

розв'язувати і **корекційну**, спрямовану на розвиток учнів. В організації навчальної діяльності враховується рівень знань, темп роботи, динаміка втомлюваності, обсяг пам'яті, стійкість уваги, довільність психічних процесів дитини, рівень розвитку її мовлення та опорно-рухової системи. Це передбачає, наприклад:

- відбір для кожного уроку певної невеликої за обсягом кількості навчального матеріалу;

- максимальну розгорнутість і поділ складних понять і дій;
- уповільненість навчання;
- повторюваність дій;
- наявність пропедевтичних періодів у навчанні;
- опору на чуттєвий досвід учнів;
- керівництво діями учнів;
- поступовий розвиток пізнавальних процесів;
- оптимізацію темпу роботи та динаміки втомлюваності;
- посилення здатності дитини до саморегуляції;
- розвиток самостійності дитини.

Методи слід застосовувати у нерозривній єдності, гармонійно. Це обумовлено характером процесу пізнання, в якому поєднуються безпосереднє сприймання об'єктів і явищ, розумова обробка результатів сприймання і практична діяльність. Тому жодна форма пізнання не може бути абсолютизована, оскільки це негативно вплине на реалізацію корекційних завдань.

Гармонійність у поєднанні методів навчання означає не рівномірний розподіл методів на уроці, а поєднання їх у оптимальних пропорціях в залежності від певного критерію. Так, за аспектом передачі та сприймання навчальної інформації узгоджуються словесні, наочні та практичні методи; за логічним – індуктивні та дедуктивні; за аспектом мислення і розв'язання корекційних завдань – репродуктивні та проблемно-пошукові; за аспектом керування навчанням — методи самостійної роботи і роботи під керівництвом вчителя; за аспектом мотивації – методи стимулювання інтересу до навчання і відповідальності за нього тощо.

У процес навчання *необхідно включати методи, які викликають інтерес до учіння*. Це, зокрема, використання різних видів ігор, створення ігрових моментів, моделювання реальних ситуацій тощо. Ця особливість такого значення у навчанні дітей з нормальним розвитком не набуває, а у навчанні школярів з психофізичними порушеннями вона пов'язана із пасивністю дітей, зниженням їхнього інтересу до навчання і часто нерозумінням його необхідності, наявними труднощами й невдачами.

Методи мають відповідати принципам спеціальної дидактики.

Різні категорії дітей з психофізичними порушеннями потребують специфіки у використанні прийомів корекційного навчання. Детальне оволодіння спеціальними методиками можливе лише за умови копіткого вивчення конкретних галузей дефектології.

Індивідуальне навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку ґрунтується на принципах спеціальної дидактики, тому також обов'язково є **корекційно спрямованим**.

Організаційно-методичні основи функціонування інклюзивно-ресурсних центрів в Україні

Інклюзивно-ресурсний центр (ІРЦ) – це установа, яка створена з метою реалізації права дітей з особливими освітніми потребами віком від 2 до 18 років на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти, в тому числі у закладах професійної (професійно-технічної) освіти шляхом проведення **комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини**, надання психолого-педагогічної допомоги та забезпечення системного кваліфікованого супроводження (крім вихованців спеціальних закладів).

Порядок утворення, основні засади діяльності, а також правовий статус ІРЦ регламентовано Постановою Кабінетом Міністрів України «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр» від 12.07.2017 № 545 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text>). До 1 вересня 2018 року ІРЦ мали замінити психолого-медико-педагогічні консультації в Україні (ПМПК).

Завдання ІРЦ:

- здійснити комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини;
- встановити наявність у дитини особливих освітніх потреб, визначити рівень підтримки дитини у здобутті освіти;
- розробити рекомендації щодо організації інклюзивного навчання;
- забезпечити надання психолого-педагогічної допомоги дитині;
- надати методологічну допомогу педагогічним працівникам та батькам дітей;
- забезпечити системний кваліфікований супровід дітей.

В основі діяльності ІРЦ є забезпечення права дитини на освіту. Тому ІРЦ здійснює свою **діяльність** з урахуванням таких **принципів**, як:

- повага та сприйняття індивідуальних особливостей дітей;
- дотримання найкращих інтересів дитини;
- недопущення дискримінації та порушення прав дитини;
- конфіденційність;
- доступність освітніх послуг з раннього віку;
- міжвідомча співпраця.

ІРЦ є окремими юридичними особами. Створення ІРЦ передбачено в об'єднаних територіальних громадах (районах), містах, районах у містах шляхом реорганізації ПМПК. Засновниками ІРЦ є представницькі органи місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад, районні, міські, районні у містах (у разі їх утворення) ради. ІРЦ утворюються з розрахунку один центр **не більш як на 7 тис. дітей**, які проживають на території ОТГ (району), та **не більш як на 12 тис. дітей**, які проживають у місті (районі міста). У разі, коли кількість дітей, які проживають на території об'єднаної територіальної громади (району) або у місті (районі міста) перевищує відповідно 7 тис. та 12 тис., ІРЦ додатково залучає необхідних фахівців залежно від кількості виявлених дітей, які потребують психолого-педагогічного супроводу та надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг.

У своїй діяльності ІРЦ підпорядковується засновнику. Структурні підрозділи з питань діяльності інклюзивно-ресурсних центрів органів управління освітою обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій здійснюють координацію діяльності ІРЦ, контроль за дотриманням ними актів законодавства та Положення про ІРЦ. Міністерство освіти і науки України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики щодо діяльності ІРЦ. Методичне та аналітичне забезпечення діяльності ІРЦ здійснюють ресурсні центри підтримки інклюзивної освіти, які утворюються в областях, мм. Києві та Севастополі (РЦППО).

Функції та завдання ІРЦ:

Функції	Завдання
Експертно-діагностична	- проведення комплексної оцінки з метою визначення особливих освітніх потреб дитини, в т.ч. коефіцієнту її інтелекту (здійснюється практичними психологами ІРЦ); - підготовка висновку та розроблення рекомендацій щодо освітньої програми, надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг відповідно до потенційних можливостей дитини.
Інформаційно-аналітична	- ведення реєстру дітей, які пройшли комплексну оцінку і перебувають на обліку в ІРЦ; - ведення реєстру закладів дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та інших закладів освіти, які забезпечують здобуття загальної середньої освіти; - ведення реєстру фахівців, які надають психолого-педагогічні, корекційно-розвиткові послуги дітям з особливими освітніми потребами (за їхньою згодою); - підготовка звітної інформації про результати діяльності ІРЦ для засновника, відповідного структурного підрозділу з питань діяльності ІРЦ, а також аналітичної інформації для відповідного РЦППО; - формування річного плану роботи ІРЦ /фахівця ІРЦ; - формування щотижневих графіків роботи ІРЦ/фахівців ІРЦ; - підготовка звіту фахівця ІРЦ про результати надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг; - ведення журналу обліку заяв; - ведення журналу обліку висновків про комплексну оцінку; - ведення журналу обліку консультацій; - ведення особових справ дітей, які пройшли комплексну оцінку; - висвітлення діяльності ІРЦ на власному сайті, сторінці Фейсбук, інформаційних стендах, дощці оголошень тощо
Організаційна	- ведення діловодства ІРЦ як окремої юридичної особи, прийом документів для проведення комплексної оцінки; - взаємодія з місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, закладами освіти, охорони здоров'я, закладами (установами) соціального захисту, службами у справах дітей, громадськими об'єднаннями щодо надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг дітям з особливими освітніми потребами, починаючи з раннього віку, в разі потреби із залученням відповідних спеціалістів.

Методична	- надання методичної допомоги педагогічним працівникам закладів дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та інших закладів освіти, які забезпечують здобуття загальної середньої освіти, батькам (одному з батьків) або законним представникам дітей з особливими освітніми потребами щодо особливостей організації надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг таким дітям; - надання методичної допомоги щодо складання, виконання, коригування ІПР; - надання методичної допомоги щодо організації освітнього простору та здійснення необхідних адаптацій і модифікацій освітнього процесу.
Консультативна	- консультація батьків (одного з батьків) або законних представників дітей з особливими освітніми потребами стосовно мережі закладів дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та інших закладів освіти, що забезпечують здобуття загальної середньої освіти, та зарахування до цих закладів; - ознайомлення батьків (законних представників) дитини з висновком про комплексну оцінку, умовами навчання та надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг дитині; - надання консультативно-психологічної допомоги та проведення бесід з батьками (одним з батьків) або законними представниками дітей з особливими освітніми потребами з метою формування позитивної мотивації щодо розвитку таких дітей.
Надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг	- надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг дітям з ООП шляхом проведення індивідуальних та групових занять.
Психолого-педагогічний супровід	- моніторинг динаміки розвитку дитини шляхом взаємодії з батьками (законними представниками) дітей з ООП та закладами освіти, в яких вони навчаються; - участь в командах психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП у закладах загальної середньої та дошкільної освіти, а також психолого-педагогічних комісіях спеціальних закладів загальної середньої освіти з метою моніторингу динаміки розвитку дитини не рідше, ніж двічі на рік.
Просвітницька	- організація інформаційно-просвітницької діяльності шляхом проведення конференцій, семінарів, засідань за круглим столом, тренінгів, майстер-класів з питань організації надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг дітям з ООП.
Підвищення кваліфікаційного рівня та фахової майстерності	- навчання сучасним міжнародним методикам оцінки розвитку дитини; - участь у семінарах тренінгах, конференціях, науково-практичних заходах з питань інклюзивного навчання; - співпраця з Інститутом спеціальної педагогіки Національної академії педагогічних науки України, обласним, Київським та Севастопольським міськими ресурсними центрами підтримки інклюзивної освіти; - самопідготовка, опрацювання літератури з питань навчання дітей з ООП.

Організація проведення комплексної оцінки рівня розвитку дитини:

1. Первинний прийом батьків (одного з батьків) або законних представників дитини проводить психолог центру, який визначає час та дату проведення комплексної оцінки та встановлює наявність таких **документів**:

- документів, що посвідчують особу батьків (одного з батьків) або законних представників;
- свідоцтва про народження дитини;
- індивідуальної програми реабілітації дитини з інвалідністю (у разі інвалідності);
- форми первинної облікової документації № 112/0 “Історія розвитку дитини”, затвердженої МОЗ, у разі потреби – довідки від психіатра.

2. ІРЦ проводить комплексну оцінку не пізніше ніж **протягом місяця** з моменту подання письмової заяви батьків (одного з батьків) або законних представників дитини (далі – заява) та/або її особистої заяви (для дітей віком від 16 до 18 років) щодо проведення комплексної оцінки, а також отримує письмову згоду на обробку персональних даних дитини.

3. У разі, коли дитина з особливими освітніми потребами здобуває дошкільну або загальну середню освіту, до заяви можуть додаватися:

- психолого-педагогічна характеристика дитини із зазначенням динаміки та якості засвоєння знань під час навчання, підготовлена відповідним педагогічним працівником та затверджена керівником відповідного закладу освіти;
- зошити з рідної мови, математики, результати навчальних досягнень (для дітей, які здобувають загальну середню освіту), малюнки, інші творчі роботи дитини;
- документи щодо додаткових обстежень дитини.

4. ІРЦ проводить комплексну оцінку за місцем навчання та/або проживання (перебування) дитини. Графік проведення комплексної оцінки обов’язково погоджується з керівником відповідного закладу освіти, закладу охорони здоров’я та батьками (одним з батьків) або законними представниками дитини за **два тижні до початку її проведення**.

5. Під час проведення комплексної оцінки фахівці ІРЦ повинні створити атмосферу довіри та доброзичливості, враховувати фізичний та емоційний стан дитини, індивідуальні особливості її розвитку, вік, місце проживання, мову спілкування тощо.

6. Участь батьків (одного з батьків) або законних представників дитини у проведенні комплексної оцінки є обов’язковою.

7. Комплексна оцінка проводиться фахівцями ІРЦ індивідуально за такими **напрямами**:

- оцінка фізичного розвитку дитини;
- оцінка мовленнєвого розвитку дитини;
- оцінка когнітивної сфери дитини;
- оцінка емоційно-вольової сфери дитини;
- оцінка освітньої діяльності дитини.

8. У разі потреби, фахівці ІРЦ можуть проводити комплексну оцінку за іншими напрямами, зокрема визначення рівня соціальної адаптації, взаємовідносин з однолітками, дорослими.

9. Результати комплексної оцінки оформлюються в електронному вигляді, зберігаються в ІРЦ та надаються батькам (одному з батьків) або законним представникам дитини за письмовим зверненням. **Інформація про результати комплексної оцінки є конфіденційною**. Обробка та захист персональних даних дітей в ІРЦ здійснюється відповідно до вимог Закону України “Про захист персональних даних”.

10. Узагальнення результатів комплексної оцінки здійснюється на засіданні фахівців ІРЦ, які її проводили, в якому мають право брати участь батьки (один з батьків) або законні представники дитини з особливими освітніми потребами.

11. Комплексна оцінка з підготовкою відповідного висновку проводиться протягом 10 робочих днів.

12. У разі коли батьки (один з батьків) або законні представники дитини з особливими освітніми потребами не погоджуються з висновком про комплексну оцінку, вони можуть звернутися до відповідного структурного підрозділу з питань діяльності ІРЦ для проведення повторної комплексної оцінки обласним психолого-педагогічним консиліумом (далі — консиліум).

13. За результатами повторної комплексної оцінки складається висновок про повторну комплексну оцінку, що є основою для розроблення індивідуальної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами та надання їй психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг.

Фахівці ІРЦ є учасниками команди психолого-педагогічного супроводу інклюзивного навчання дитини з ООП.

Психолого-педагогічний супровід – це комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку дитини, передбачена індивідуальною програмою розвитку.

Психолого-педагогічні послуги - це комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку особи з особливими освітніми потребами, що передбачені індивідуальною програмою розвитку та надаються педагогічними працівниками закладів освіти, реабілітаційних установ системи охорони здоров'я, соціального захисту, фахівцями інклюзивно-ресурсного центру.

Корекційно-розвиткові послуги – це комплексна система заходів супроводження особи з особливими освітніми потребами у процесі навчання, що спрямовані на корекцію порушень шляхом розвитку особистості, її пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери та мовлення.

За результатами комплексної оцінки фахівці ІРЦ:

- визначають напрями та обсяг психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, які надаються дітям з особливими освітніми потребами (для дитини з інвалідністю – з урахуванням індивідуальної програми реабілітації), та забезпечують їх надання шляхом проведення індивідуальних і групових занять; визначають рівень підтримки дитини у процесі здобуття освіти;

- надають рекомендації щодо складення, виконання, коригування індивідуальної програми розвитку в частині надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, змісту, форм та методів навчання відповідно до потенційних можливостей дитини, створення належних умов для навчання залежно від порушення розвитку дітей з особливими освітніми потребами

(доступність приміщень, особливості облаштування робочого місця, використання технічних засобів тощо).

Психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги надаються дітям з особливими освітніми потребами, які навчаються у закладах дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти та інших закладах освіти, які забезпечують здобуття загальної середньої освіти, і не отримують відповідної допомоги.

На посади педагогічних працівників ІРЦ призначаються особи, які мають вищу педагогічну (психологічну) освіту ступеня магістра. Стаж роботи за фахом не менше 60 відсотків педагогічних працівників інклюзивно-ресурсного центру повинен становити три або більше років.

Кабінет Міністрів України на виконання Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року удосконалив роботу інклюзивно-ресурсних центрів.

Відповідне рішення Уряду схвалено на черговому засіданні 21 липня 2021 року (Постанова КМУ № 765 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами»).

Розвиток мережі ІРЦ стартував ще у 2017 році. Вона формується для того, щоб замінити застарілу систему психолого-медико-педагогічних консультацій.

ІРЦ – перші сервісні організації, які мають завдання виявити в дитини якомога раніше особливі освітні потреби й надати їй фахову і компетентну допомогу. Відтепер робота українських ІРЦ буде наближена до європейських стандартів безбар'єрності. Послуги з визначення та задоволення особливих освітніх потреб дітей стануть більш якісними, з'являться нові діагностичні інструменти для підтримки дітей, які відчувають труднощі в навчанні, буде запроваджено міжнародні підходи до визначення категорій (типів) освітніх труднощів у осіб з особливими освітніми потребами.

Документом визначено зміни насамперед до Положення про інклюзивно-ресурсний центр та інших нормативно-правових актів, а саме:

- передбачено створення філій інклюзивно-ресурсних центрів та мобільних інклюзивно-ресурсних центрів;

- усунуто норми щодо нижньої межі віку дитини для проведення комплексної оцінки потреб. Якщо раніше центри опікувались дітьми віком від 2 до 18 років, то відтепер звертатися до них зможуть батьки дітей від народження, а також молоді люди віком від 18 років, якщо в них виникають особливі освітні потреби;

- уточнено завдання ІРЦ. Зокрема, усунуто норми, які призводили до дублювання функцій з надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг у закладах освіти;

- встановлено, що до штатного розпису інклюзивно-ресурсного центру запроваджуються додаткові посади фахівців (консультантів) із розрахунку 0,5 ставки на кожну додаткову тисячу дитячого населення, яке проживає на території відповідної територіальної громади;

- підвищено статус фахівців ІРЦ. Тепер вони матимуть статус фахівців ІРЦ (консультантів). Пропонується встановити керівнику (директору) інклюзивно-ресурсного центру, завідувачу філії інклюзивно-ресурсного центру 16-й тарифний

розряд, фахівцю (консультанту) інклюзивно-ресурсного центру – 15-й тарифний розряд (на сьогодні встановлені 14-й та 15-й тарифні розряди відповідно);

- усунуто норму щодо 18 годин педагогічного навантаження, водночас забезпечено обов'язкове виконання основних функцій та завдань ІРЦ для забезпечення права на освіти осіб з особливими освітніми потребами.

- встановлені з 1 січня 2022 року педагогічним працівникам інклюзивно-ресурсних центрів надбавки у фіксованому розмірі не менше 25% посадового окладу;

- встановлено тривалість робочого тижня педагогічних працівників інклюзивно-ресурсного центру до 36 годин на тиждень (зараз 40 годин) та скасовано норму щодо педагогічного навантаження – 18 годин на тиждень.

Також посилено вимоги щодо дотримання безбар'єрності приміщень та будівель ІРЦ.

Зміни розроблено МОН із залученням практиків, науковців, громадських організацій, з урахуванням рекомендацій Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій, батьків, громадськості та міжнародних експертів, зокрема з Ізраїлю, Польщі, Латвії, Молдови та інших.

Удосконалення роботи ІРЦ передбачено ключовим проектом «Шкільна освіта для всіх», який був представлений під час засідання Ради безбар'єрності 12 липня 2021 року.

В умовах сучасних реалій інклюзивно-ресурсні центри як і вся інклюзивна освіта стикається з рядом нових завдань. Саме тому з метою оптимізації та покращення роботи Кабінет Міністрів України видав Постанову №493 від 29 квітня 2022 року «Про внесення змін до Положення про інклюзивно-ресурсний центр». У даній Постанові йдеться про визначення дій у період воєнного стану, надзвичайного стану або надзвичайної ситуації (особливого періоду). Описані додаткові завдання інклюзивно-ресурсного центру, такі як:

- проведення комплексної оцінки, у тому числі повторної, та здійснення системного кваліфікованого супроводу осіб з особливими освітніми потребами, які вимушені змінити своє місце проживання (перебування) та зараховані в інклюзивні класи (групи) закладів освіти, (та навчаються дистанційно) і не отримують додаткових психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг за місцем навчання;

- новим завданням ІРЦ є надання інформації батькам (іншим законним представникам) особи з особливими освітніми потребами, які переїхали на тимчасове місце проживання в межах України, про заклади освіти, в яких можна продовжити здобуття освіти та можливість отримання психологічної, соціальної та іншої допомоги.

**Додаткова інформація до теми «Вчитель-дефектолог
як суб'єкт корекційно-педагогічної діяльності»**

Структура педагогічної діяльності корекційного педагога (за С.П Мироною):

Компоненти	Характеристика
суб'єкт	корекційний педагог
об'єкт	особистість дитини з порушеннями психофізичного розвитку
мета	розвиток і формування особистості
дії	посадові обов'язки, визначені кваліфікаційною характеристикою вчителя, вихователя певного закладу.
засоби	методи та засоби навчання і виховання, корекційні засоби і прийоми; особистість корекційного педагога
продукт	освіченість і вихованість особистості; психічні новоутворення

Соціальні ролі корекційного педагога (за С.П. Мироною та М.Г. Буйняк):

Соціальна роль	Зміст діяльності
вчитель	Планує і проводить навчальну роботу з дітьми з ООП, забезпечує умови для засвоєння ними відповідних навчальних програм з урахуванням загальних та індивідуальних порушень дітей, проектує шляхи навчання кожної дитини, обирає ефективні форми, методи і засоби навчального процесу.
вихователь	Планує, організовує і проводить виховну роботу з дітьми з ООП як на уроці, так і в позакласній діяльності, забезпечує умови для громадянського виховання учнів, впроваджує ефективні форми, методи і прийоми виховання з урахуванням порушень, вікових та індивідуальних особливостей дітей; організовує і згуртовує дитячий колектив.
коректор (фасілітатор)	Прогнозує загальну та індивідуальну корекційно-розвиткову роботу, виправляє або послаблює виявлені порушення психофізичного розвитку дітей, створює умови для недопущення появи вторинних та супутніх відхилень, забезпечує максимально можливий розвиток дитини з ООП, формує її особистість, впроваджує засоби корекції у навчально-виховний процес.
лікар	Контролює забезпечення здорових і безпечних умов навчання і виховання дітей, впроваджує елементи психотерапевтичного впливу, формує здоровий спосіб життя дитини.
психолог	Здійснює психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини; вивчає і фіксує динаміку розвитку дитини, здійснює вплив на розвиток пізнавальних і емоційно-вольових психічних процесів, поведінки дитини з ООП; досліджує рівень розвитку колективу, формує міжособистісні і внутрішньо колективні стосунки дітей.

реабілітолог	Реалізує взаємозв'язок у роботі з медиками і психологом, сприяє оптимальному відновленню порушених функцій організму дитини.
батьки	Вислуховує дітей, виступає радником і помічником у всіх аспектах їхньої життєдіяльності
дослідник (вчений)	Проводить роботу з пошуку нових освітніх та корекційних технологій, постійно підвищує свій фаховий рівень, впроваджує нові наукові дослідження, актуальний педагогічний досвід
консультант	Надає допомогу батькам, особам, що їх замінюють, вчителям інклюзивних класів, непедагогічному персоналу, громадськості з питань освіти, фізичного і психічного розвитку дітей з ООП.
адвокат	Захищає законні права особистості дитини з порушеннями розвитку, її сім'ї.
пропагандист	Проводить просвітницьку роботу серед населення з питань освіти, навчання і виховання дітей з ООП, профілактики порушень у розвитку, пропагує спеціальні педагогічні знання, змінює негативне консервативне ставлення оточуючих до дітей з ООП.
друг	Займає однакову з дитиною соціальну позицію, вислуховує, бере участь у спільних видах позанавчальної діяльності, запобігає виникненню шкідливих звичок.
актор	Перевтілюється для виконання різних соціальних ролей, стимулює дитину до спілкування, виконання різних видів діяльності, батьків – до виховання своєї дитини.
коуч	Індивідуальний тренер, який допомагає дитині досягти конкретних життєвих цілей, здійснює індивідуальний вплив на особистість дитини.
модератор	Допомагає дитині, батькам організувати діяльність; налагоджує співпрацю з різними організаціями, установами; допомагає формувати індивідуальну траєкторію розвитку дитини.

Основні компетентності спеціального педагога у сфері інклюзивного навчання (за О.В. Мартинчук), які необхідні йому для фахової діяльності в інклюзивному освітньому середовищі:

1. Повага до різноманіття учнів – глибоке переконання педагогів, що всі діти мають право бути залученими до інклюзивних класів, це корисно як для самих дітей, так і для суспільства загалом; розуміння цінності різноманіття особистості к однієї з умов забезпечення прогресу в розвитку дитини.

2. Планування, організація і реалізація процесу оцінки розвитку та освітніх потреб учнів передбачає знання і розуміння методології оцінки розвитку дитини як динамічного, неперервного, комплексного процесу визначення індивідуальних особливостей дитини у різних сферах розвитку, здатності до навчання і визначення актуального і потенційного рівня розвитку, уміння здійснювати педагогічне оцінювання з метою визначення наявних навичок до пізнання і потенціалу розвитку.

3. **Підтримка дітей з різними освітніми потребами** – сприяння їх академічному, соціальному та емоційному навчанню; володіння уміннями добирати і застосовувати методи, засоби і прийоми роботи для задоволення особливих освітніх потреб дітей з різними функціональними порушеннями розвитку. Будь-якому фахівцеві буде об'єктивно складно задовольнити спеціальні освітні потреби різних категорій дітей, тому цей **фахівець має бути високого рівня підготовки** і саме такого фахівця потребує наше суспільство. Україна більшою мірою складається з невеликих населених пунктів, де немає доступу до вузькопрофільних фахівців (сурдопедагога, тифлопедагога, олігофренопедагога, ортопедагога, фахівця по роботі з аутичними дітьми), проте повсюди відкриваються інклюзивні класи і ці школи потребують фахівців, компетентних у сфері підтримки дітей з особливими освітніми потребами, які найчастіше зустрічаються серед дитячого населення.

4. **Планування і організація індивідуальної допомоги** дітям з особливими освітніми потребами для забезпечення індивідуалізації навчання, прогресу у їх розвитку; здійснення контролю досягнень відповідно до цілей, зазначених у Індивідуальній програмі розвитку.

5. **Створення і оцінка інклюзивного освітнього середовища, класний менеджмент** для забезпечення ефективного освітнього процесу в інклюзивному закладі освіти з урахуванням особливих спеціальних потреб та можливостей дітей; забезпечення дружньої та безпечної атмосфери, що сприяє кращому навчанню та функціонуванню дитини з особливими освітніми потребами в школі.

6. **Командна робота з фахівцями і батьками** передбачає знання стратегій командної роботи; технологій спільного прийняття рішень стосовно процесу навчання, виховання і розвитку дитини із вчителями і батьками; встановлення ефективних партнерських стосунків із родинами.

7. **Постійний особистісний і професійний розвиток**, компетентність, без якої неможливо уявити успішного фахівця інклюзивної освіти, передбачає, по-перше, навчання упродовж усієї професійної діяльності, по-друге, акцентує увагу на тому, що вчителі несуть відповідальність за своє навчання.

8. **Пошук ресурсів у громаді** для забезпечення освітніх потреб дітей та **інформування** про ці ресурси адміністрацію та педагогічний колектив закладу освіти, оскільки інклюзивна школа практично не здатна повністю своїми силами забезпечити всі освітні потреби дитини.

9. **Педагогічний коучинг зі створення інклюзивного освітнього простору** – це ключова компетентність спеціального педагога інклюзивного закладу освіти, яка передбачає підтримку вчителя і системний супровід особистісного і фахового розвитку вчителя інклюзивного класу.

Коучинг – це процес, під час якого людина або група людей навчаються й одержують навички, необхідні для їх підтримки.

Педагогічний інклюзивний коучинг – це процес, під час якого людина або група педагогів навчаються й одержують навички, необхідні для їх підтримки під час фахової діяльності в інклюзивному освітньому середовищі; це системний супровід учителя інклюзивного класу, партнерське комунікативне співробітництво, вид індивідуальної підтримки вчителя з метою розвитку фахових компетентностей у сфері навчання, виховання і розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Маріанна КЛЯП

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ДИСЦИПЛІНИ

ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ «СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА»

для здобувачів спеціальності 016 Спеціальна освіта

Формат 60*84/16. Гарнітура Times New Roman
Ум.друк.арк. 2,27. Зам. № 9

**Редакційно-видавничий відділ ДВНЗ «УжНУ»
88000, м. Ужгород, вул. Заньковецької, 89
E-mail: dep-editors@uzhnu.edu.ua**